

Nr 155

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt samarbete mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 171 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 13 april 1956, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med TGO träffa överenskommelse i enlighet med vid propositionen fogade förslag till avtal, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att uppdraga åt de av staten valda ledamöterna i LKAB:s nuvarande styrelse att träffa avtal om anställning, om inköp eller förhyrning av lokaler samt om övriga förhållanden, som må föranledas av statens övertagande av bolagets ledning.

Propositionen

I propositionen, som grundar sig på en vid förhandlingar mellan en av staten tillsatt förhandlingsdelegation och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund (TGO), under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, träffad överenskommelse om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag (LKAB), föreslås bemyndigande för Kungl. Maj:t att å statens vägnar godkänna nämnda överenskommelse.

Överenskommelsen innefattar tre avtal och gäller för tiden från och med den 1 oktober 1957, nämligen dels ett avtal mellan staten och TGO om TGO:s delägarskap i LKAB, dels ett avtal mellan LKAB och TGO om försäljningssamarbete, och dels ett avtal mellan LKAB och TGO om samarbete i fråga om malmskeppningar. Därjämte har vissa frågor av den natur att de icke ansetts böra intagas i förstnämnda avtal föreslagits böra regleras i särskild skriftväxling mellan staten och TGO.

Avtalsförslagen innebär i huvudsak följande.

TGO kommer att kvarstå i LKAB med ett belopp av 100 milj. kronor, motsvarande omkring en niondel av TGO:s nuvarande intresse i LKAB. Som en följd härav behåller TGO en andel av LKAB:s aktiekapital och vinst, som likaledes utgör omkring en niondel av dess nuvarande vinstandel i LKAB, vilket innebär, att TGO:s framtida andel i LKAB:s aktiekapital och vinst blir drygt 4 procent. Både staten och TGO skall kunna påkalla

inlösen av TGO:s andel; sådan inlösen skall dock icke kunna äga rum före år 1977. En av styrelseledamöterna i LKAB skall tillsättas av TGO.

Det belopp som staten enligt det år 1955 fattade beslutet om inlösen har att erlægga till TGO för dess nuvarande andel i LKAB, kommer till följd av det nya avtalet att minskas med 100 milj. kronor. Återstoden skall staten erlægga till TGO i fem lika stora årliga poster med början år 1957.

Avtalet om försäljningssamarbete mellan LKAB och TGO förutsätter att bolagen skall samverka i ett försäljningsbolag, där bolagen blir hälften-delägare. Försäljningsbolaget skall medverka vid försäljningsförhandlingarna samt handha avvecklingen av bolagens försäljningskontrakt och deras förbindelser i övrigt med malmköparna. Det skall också svara för utlandsorganisationen, vilken sålunda blir gemensam för båda företagen även i framtiden. Det slutliga ansvaret för försäljningarna skall emellertid åvila vardera bolaget självständigt.

Genom avtalet om samarbete i fråga om malmskeppningarna åtar sig TGO, som kommer att behålla malmflottan i sin ägo, att ombesörja utskeppningen av LKAB:s malmer enligt i huvudsak samma riktlinjer som hittills tillämpats.

Avtalen avses skola träda i kraft den 1 oktober 1957, då det nuvarande avtalskomplexet upphör att gälla.

Vidare föreslås att de av staten valda ledamöterna i LKAB:s styrelse skall få i uppdrag att handlägga och avgöra frågor i samband med förberedandet av statens övertagande av bolagets ledning.

I en särskild skriftväxling mellan staten och TGO har slutligen överenskommit att någon fondering av vinstmedel icke skall äga rum vid 1956 och 1957 års bolagsstämmor ävensom att den vid 1955 års stämma beslutade fonderingen skall utdelas per den 30 september 1957. Med hänsyn härtill och till den pågående omfattande investeringsverksamheten inom LKAB förordas, att för framtida investeringar i LKAB belopp svarande mot den staten tillkommande utdelningen från bolaget, nämligen 81,4 och 111,4 milj. kronor, reserveras å budgetutjämningsfonden för budgetåret 1955/56 respektive 1956/57.

I propositionen redovisas de olika frågorna under följande avsnitt, till vilka utskottet får hänvisa:

Inledning (s. 3 och 4).

I. Gällande bestämmelser (s. 4—7).

II. Tidigare förhandlingar mellan staten och TGO (s. 7 och 8).

III. Förhandlingsdelegationens förslag (s. 9—30).

Förhandlingsdelegationen (s. 9—11).

A. Avtal om delägarskap i LKAB (s. 11—23).

B. Avtal om försäljningssamarbete (s. 23 och 24).

C. Avtal om samarbete i fråga om malmskeppningar (s. 24—27).

D. Skriftväxling mellan staten och TGO (s. 27 och 28).

Yttrandena (s. 29 och 30).

IV. Organisationskommitténs förslag (s. 30—34).

A. Skrivelse den 26 november 1955 (s. 30 och 31).

Yttranden (s. 31—33).

B. Betänkande (s. 33 och 34).

För egen del anför *departementschefen* följande:

»I det framlagda förslaget till överenskommelse mellan staten och TGO har förhandlingsdelegationen sökt finna en anordning, varigenom de olägenheter, vilka vidlåder nu gällande malmavtal, undanröjes och de av staten framförda önskemålen blir tillgodosedda under skäligt hänsynstagande till båda parternas berättigade intressen.

Syftet med det nya *h u v u d a v t a l e t* mellan staten och TGO har främst varit att träffa anstalter, vilka är ägnade att tillgodose statens önskemål att såsom den största intressenten i LKAB erhålla det avgörande inflytandet på LKAB:s bolagsstämma och i dess styrelse, samt att beakta det förhållandet att malmfyndigheterna utanför LKAB:s utmål i sin helhet befinner sig i statlig ägo. TGO har icke ansett sig kunna acceptera en överenskommelse efter dessa linjer och samtidigt kvarstå i LKAB med hela sitt nuvarande intresse i företaget. För att vinna åsyftade resultat och för att trygga ett fortsatt samarbete mellan de två största svenska malmexportföretagen har därför en uppgörelse eftersträfvats enligt vilken TGO skall kvarstå i LKAB med allenast en mindre kapitalinsats.

TGO skall sålunda i stället för att som tidigare ha varit hälften-delägare med den faktiska beslutanderätten i LKAB i framtiden bli innehavare av allenast en minoritetspost. TGO:s kapitalinsats skall uppgå till 100 milj. kronor, eller i runt tal blott en niondel av TGO:s nuvarande engagemang i LKAB. Denna insats skall berättiga TGO till en andel i LKAB:s aktiekapital och utdelningsbara vinst, som i stort sett skall förhålla sig till den vinstandel TGO enligt hittillsvarande regler åtnjuter på hela sitt nuvarande intresse i LKAB på samma sätt som 100 milj. kronor förhåller sig till det sammanlagda beloppet av lösesumman för de TGO före den 1 oktober 1957 tillhöriga stamaktierna och de TGO enligt 1932 års avtal tillkommande ersättningarna, i huvudsak avseende TGO:s andel i LKAB:s fonderade medel. Denna TGO:s andel i LKAB:s aktiekapital och vinst — som definitivt kan beräknas först då nyssnämnda lösesumma och ersättningar fastställts — torde komma att uppgå till något mer än 4 procent. För beräkandet av TGO:s vinstandel skall som utgångspunkt tas den vinst som må uppkomma, därest nu gällande grunder för fastställandet av malmfrakter till statens järnvägar alltjämt kommer att tillämpas oförändrade. Därest dessa grunder ändras, skall den ökning eller minskning av vinsten, som i anledning därav må uppkomma för LKAB, icke påverka TGO:s vinstandel. Likaledes skall en ökning av den årliga kvantitet malm, som enligt nu gällande avtal må försäljas till Norrbottens järnverk aktiebolag under gängse marknadspris, högst 500 000 ton, icke ha till följd att TGO:s vinstandel minskas.

Såsom förhandlingsdelegationen framhållit är TGO:s framtida vinstandel

sedd i förhållande till det kapital TGO binder i LKAB uppenbarligen för-
månligare än vad staten rimligen skulle ha kunnat erbjuda andra eventuella
intressenter, vilkas medverkan i LKAB:s drift och förvaltning icke på sam-
ma sätt anknyt till den tidigare utvecklingen av LKAB. Med hänsyn till
detta tidigare samarbete mellan staten och TGO samt de påtagliga praktiska
fördelarna av ett fortsatt samarbete mellan landets två största malmexport-
företag finner jag emellertid liksom remissinstanserna förhandlingsdelega-
tionens förslag i denna del vara fullt godtagbart.

På grund av att malmerna genom sin sido- och fältstupning mot djupet
kommer utanför LKAB:s utmål blir staten automatiskt ensamägare till de
av LKAB bearbetade fyndigheterna långt innan fyndigheternas totala malm-
tillgångar börjar sina. Med hänsyn härtill har staten enligt det utarbetade
huvudavtalet åtagit sig att, när brytning av malm utanför LKAB:s och
Frejas utmål blir aktuell, ge LKAB rätt att mot en arrendeavgift å högst
13 procent av den brutna malms värde vid gruvan bryta och bortfrakta
statens malm. För att kunna nå en överenskommelse har det varit nödvän-
digt att bestämma denna arrendeavgift redan nu. Genom denna anordning
kommer, samtidigt som staten erhåller arrendeinkomster, LKAB:s vinst
och således också TGO:s vinstandel att minskas, när LKAB:s utmålsgrän-
ser nås. Dessutom kan staten genom arrendeavgiftens anknytning till malm-
priset även såsom arrendeupplåtare av dessa fyndigheter tillgodogöra sig en
eventuell framtida värdestegring för malmen. Med hänsyn härtill har jag
i princip icke något att erinra mot förhandlingsdelegationens förslag i den-
na del.

Vad beträffar de av kommerskollegium framförda anmärkningarna mot
den närmare utformningen av § 4 i huvudavtalet må framhållas, att denna
bestämmelse allenast torde innebära en förpliktelse för staten att till LKAB
utarrendera vissa utmål. Genom densamma har staten däremot icke åtagit
sig några förpliktelser gentemot LKAB eller TGO beträffande utmålens skick
och den ekonomiska möjligheten att bryta desamma. Eventuella kostnader
för undanröjande av inmutningshinder enligt gruvlagen och dylikt skall
därför åvila LKAB. Frågan om brytningen skall fortsättas inom ett nytt
utmål eller ej får avgöras av LKAB efter vanliga ekonomiska överväganden.
Likaledes torde det vara uppenbart att statens förpliktelser icke gäller de
utmål, som redan nu utarrenderats till annan eller som uppenbarligen icke
har någon som helst anknytning till LKAB:s nuvarande gruvfält.

Beträffande bestämmandet av den brutna malms värde »på gruvbac-
ken» finner jag liksom kollegium det ligga i sakens natur att — om LKAB
själv förädlar malmen genom anrikning, sintring eller metallurgisk behand-
ling — den sålda varans pris i sådana fall skall nedräknas till ett skäligt
malmvärde »på gruvbacken». I motsats till kollegium anser jag att om
LKAB levererar malm till köpare till nedsatt pris någon uppräknings av
värdet »på gruvbacken» icke är erforderlig. Det torde vara uppenbart, att
de transportkostnader, som skall avdragas från exportpriset resp. det fak-
turerade nettoförsäljningspriset till förbrukare inom landet, skall vara den

faktiska kostnaden vid tiden i fråga. Vad slutligen beträffar frågan om arrendeavgiften skall innefatta avgäld till markägare jämlikt 53 § gruvlagen lämnar förslaget eller delegationens betänkande icke någon uttrycklig ledning härutinnan. Med hänsyn till att så normalt är fallet i de av kollegium träffade gruvarrendeavtalen och dessa avtal uppenbarligen legat till grund för § 4 har jag utgått ifrån att i de detaljerade arrendeavtal, som i framtiden får göras upp mellan staten och LKAB, av kollegium omfattad praxis i detta hänseende skall komma att gälla.

För undvikande av varje tveksamhet i framtiden rörande innebörden av § 4 har jag delgivit TGO dessa mina synpunkter och därvid fått bekräftat, att de helt överensstämmer med TGO:s uppfattning. På grund härav har jag icke ansett mig böra föreslå någon ändring av § 4.

Den möjlighet, som enligt nu gällande avtal beretts staten att, därest så finnes önskvärt, förvärva full äganderätt till malmtillgångarna i dess helhet genom att inlösa TGO:s aktier, står alltjämt öppen. Trots TGO:s begränsade nya engagemang i LKAB torde med hänsyn till de fördelar av samarbetet i övrigt, som ernås genom avtalsförslagen, icke något vara att erinra mot att TGO till skydd för sitt minoritetsintresse också har erhållit rätt att kräva inlösen av sina aktier. Sådan inlösen kan äga rum första gången vid utgången av det räkenskapsår, som slutar under år 1977, efter fyra år tidigare gjord tillsägelse. Sedermera äger båda kontrahenterna varje år kräva inlösen, likaledes efter fyra års varsel. Lösesumman skall i princip uträknas efter samma grunder som i nu gällande avtal, dock med vissa ändringar, som i huvudsak föranledes av substansminskningen i gruvorna och äganderättsförhållandena till desamma. Mot den närmare utformningen av dessa regler torde icke finnas något att erinra.

Motparten till den som påyrkar inlösen äger emellertid, till skillnad från vad som nu gäller, påfordra att lösesumman skall fastställas genom affärs-
mässig värdering. Därest en dylik värdering påyrkas torde åtminstone under den närmaste tiden inlösensumman bli avsevärt högre än om huvudprincipen för dess fastställande skulle komma till användning. Följden blir att under denna tid en inlösen av TGO:s aktier, påkallad av staten, kan komma att te sig mindre förmånlig. I en framtid, då tidpunkten för brytningens nedläggande kan bedömas relativt näralliggande, torde emellertid omvänt en affärs-
mässig värdering te sig förmånligare ur statens synpunkt. Med hänsyn till att TGO:s framtida engagemang i LKAB blir jämförelsevis litet och statens intresse av att inlösa TGO:s aktier därigenom förlorat i betydelse har jag icke ansett mig böra motsätta mig TGO:s krav i denna del.

En av förutsättningarna för det nya avtalet har varit, att staten genom sina representanter i styrelsen skall omhänderha skötseln av bolagets affärer och till följd därav äga det avgörande inflytandet å ledningen av bolaget. Avtalet innebär att staten såsom innehavare av aktiemajoriteten äger tillsätta styrelsen i LKAB. Med hänsyn till det intresse, som TGO alltjämt kommer att ha i LKAB samt till det framtida samarbetet i fråga om för-

säljning och utskjeppning av LKAB:s och Frejas malmer torde det emellertid få anses rimligt, att såsom föreslagits en av ledamöterna i såväl LKAB:s som Frejas styrelser liksom suppleanten för denne ledamot skall utses på förslag av TGO.

I fråga om avskrivningar och fonderingar föreslås att hittills gällande begränsningar skall försvinna. Staten har att fritt bestämma i vilken utsträckning utdelning av vinst skall ske. TGO skall, utom vid affärsmässig värdering, vid inlösen liksom hittills berättigas att enligt närmare angivna regler utfå ersättning för TGO tillkommande andel i vinst, som dessförinnan icke utdelats eller förbrukats för täckande av förlust, som uppkommit inom LKAB. Genom dessa regler har samtliga hinder för en enligt normal företagspraxis önskvärd avskrivningspolitik och företagskonsolidering på denna väg slopats. Till frågan om avskrivningspolitikens och företagskonsolideringens närmare utformning återkommer jag senare.

Bestämmelserna i övrigt i huvudavtalet mellan staten och TGO föranleder icke heller någon erinran från min sida.

I syfte att samordna TGO:s och LKAB:s försäljningspolitik föreslås i ett andra avtal att LKAB och TGO skall bilda ett gemensamt försäljningsbolag, uti vilket LKAB och TGO båda skall ingå som likaberättigade hälften-delägare. Detta bolags uppgift skall vara att i möjligaste mån koordinera de två malmbolagens försäljningspolitik, att biträda delägarna med vissa serviceuppgifter i samband med malmförsäljningen, t. ex. att ombesörja avvecklingen av försäljningsavtal, samt att därutöver i den utsträckning delägarna så begär ombesörja försäljning av malm.

Genom detta avtal har LKAB fått en självständig ställning gentemot TGO i fråga om försäljningen av dess malm samtidigt som det blir möjligt för LKAB och TGO att driva en gemensam försäljningspolitik samt, därest båda parter skulle finna det förenligt med sitt ekonomiska intresse, att ordna med en gemensam försäljning med de fördelar detta i vissa hänseenden må innebära. På så sätt har det blivit möjligt att bevara det väsentliga av de fördelar, som den nuvarande formen för samarbete medför.

Den närmare utformningen av avtalet om försäljningssamarbete föranleder från min sida icke någon erinran. Mot förslaget att försäljningsbolagets första personaluppsättning väsentligen skall tagas från LKAB:s och TGO:s nuvarande gemensamma försäljningsavdelning har jag, med hänsyn till önskemålet av att få en så kunnig och väl insatt stab av försäljningsexperter som möjligt i det nya bolaget, icke något att erinra. Genom att samtidigt posten som ordförande i styrelsen för försäljningsbolaget skall tillsättas med en av LKAB:s företrädare i styrelsen torde staten få en tillräcklig garanti för att LKAB:s intressen i bolaget kommer att tillvaratagas till fullo och i samma mån som TGO:s.

Vad beträffar det föreslagna avtalet om samarbete i fråga om malmskjeppningar torde det i framtiden liksom hittills komma att för LKAB:s försäljningspolitik bli av grundläggande betydelse att vidmakthålla och i möjligaste mån öka den andel av LKAB:s malmer, vilken försäl-

jes cif. Tillgången på tonnage för befordran av dessa andelar är därför av största betydelse för LKAB. Därest den ordning, som hittills gällt för utskeppningen av malm, icke skulle kunna tillämpas jämväl efter den 1 oktober 1957, skulle LKAB därför bli nödtvunget att — utöver det genom inlösen erhållna tonnaget högst 200 000 ton d. w. — till sistnämnda dag genom köp, nybeställning eller tidsbefraktning anskaffa ett ytterligare tonnage av storleksordningen 200 000 ton. Med hänsyn till nuvarande förhållanden på sjöfartens område skulle såsom delegationen med rätta framhållit ett ombesörjande av sjötransporterna i LKAB:s egen regi i dagens läge komma att medföra avsevärda svårigheter. Då den ordning, som hittills gällt, visat sig ändamålsenlig, torde därför i och för sig någon erinran icke finnas mot förhandlingsdelegationens förslag att låta LKAB träffa ett befraktningsavtal med TGO, genom vilket utskeppningen av LKAB:s malm utan övergångssvårigheter tryggas.

Det framlagda avtalsförslaget innebär, att LKAB får säkerhet för att utskeppningen kan ske till marknadspris samt att LKAB för all försåld malm erhåller fullt fob-pris. Innebörden av det föreslagna avtalet är visserligen också att LKAB avstår från sin lösenrätt till del av TGO:s tonnage samt att LKAB under avtalstiden avstår från möjligheten att i egen regi transportera cif-försåld malm med de vinstmöjligheter detta i vart fall med nuvarande fraktmarknad kunnat innebära. Med hänsyn till de förut angivna svårigheter, som anskaffning och drift av ett tillräckligt stort fartygsbestånd i dagens läge skulle bereda staten, anser jag likväl övervägande skäl tala för den vid förhandlingarna framkomna lösningen. Skulle detta samarbete i framtiden icke visa sig fungera på ett betryggande sätt eller skulle LKAB av andra skäl önska anskaffa eget tonnage får LKAB genom avtalet god tid att bygga upp ett rederi. Möjligheterna då att genom köp och nybeställningar skaffa ett tonnage av önskat slag och till rimligt pris torde, såsom delegationen också framhållit, få anses väl så goda som vid en inlösen nu av viss del av TGO:s tonnage, särskilt som vid en sådan inlösen valfrihet ej råder i fråga om arten och åldern av det tonnage, som skall inlösas.

Vad slutligen beträffar de frågor som föreslagits skola regleras i särskild skriftväxling mellan staten och TGO, föranleder desamma icke någon erinran från min sida.

Genom de föreslagna avtalen torde förutsättningar ha skapats för ett fruktbarande samarbete i fråga om förvaltningen av de norrländska malmfälten. Därjämte har kontinuiteten i LKAB:s verksamhet tryggats på olika sätt och risken för olika friktioner under övergångstiden har reducerats. De önskemål, som från statens sida ansetts vara ovillkorliga för att staten i sin egenskap av den störste intressenten i LKAB och den för utvecklingen i malmsamhällena i sista hand ansvarige skulle kunna godtaga ett fortsatt samarbete, har också samtliga blivit tillgodosedda i de föreslagna avtalen.

Jag finner mig av anförda skäl böra förorda att framlagda förslag till avtal godtages.

Grunderna för avtalen bör underställas riksdagen. Med hänsyn till olika

förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kan bli nödvändiga. Jag försätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att med TGO överenskomma om de mindre jämkningar i avtalen, som sålunda i framtiden må kunna befinnas påkallade.

Jag övergår härefter till att i korthet beröra vissa specialfrågor rörande den framtida organisationen av LKAB, vilka tagits upp av bland annat den särskilt tillsatta organisationskommittén för bolaget.

Vad angår till en början den av organisationskommittén väckta frågan om en »interimsstyrelse» för LKAB tillåter jag mig att erinra om bestämmelsen i § 25 mom. 5 i 1927 års avtal, vilken jämväl intagits i § 8 mom. 4 sista stycket i LKAB:s gällande bolagsordning. Enligt denna bestämmelse skall fr. o. m. dagen efter den då tillsägelse om inlösen skett, — d. v. s. den 22 september 1955 — i fråga om försäljning för export, anställande av och anställningsvillkor för personal, upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning samt uppgörande av befraktningssavtal, allt i den mån sådana beslut avser tiden efter inlösningsdagen såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av staten valda ledamöterna. I händelse av lika röstetal skiljer lotten.

Denna bestämmelse har allenast i åtanke avgöranden, som helt hänför sig till tiden efter den 1 oktober 1957. Det är emellertid uppenbart att, därest övergångssvårigheter såvitt möjligt skall kunna undvikas, det blir nödvändigt att redan nu fatta avgöranden som visserligen i realiteten avser LKAB:s verksamhet efter den 1 oktober 1957 men redan dessförinnan kommer att nödvändiggöra olika dispositioner och medföra utgifter och kostnader. Således är det nödvändigt att före sistnämnda dag anställa vissa tjänstemän för att omedelbart följa verksamheten i företaget och förbereda sig så att de då är skickade att övertaga dess ledning. I enlighet därmed har också den kommande innehavaren av befattningen som verkställande direktör i bolaget designerats vid styrelsesammanträde inom LKAB den 28 mars 1956. Genom tillmötesgående från LKAB:s nuvarande ledning har han beretts tillfälle att i detalj följa bolagets verksamhet. Likaledes måste kontorslokaler för LKAB anskaffas. Då dessa lokaler skall vara färdiga att tagas i bruk senast den 1 oktober 1957, blir det nödvändigt att redan dessförinnan inköpa eller förhyra och utrusta desamma.

TGO skall självfallet icke deltaga i kostnaderna för dessa utgifter. Det har därför överenskommit med TGO:s representanter i LKAB:s styrelse att angivna och liknande utgifter skall förskottas av LKAB för att sedermera avräknas från staten tillkommande vinstutdelning. Då det med hänsyn härtill icke torde böra tillkomma LKAB:s hela styrelse att avgöra nu ifrågasvarande spørsmål, föreslår jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att uppdraga åt de av staten valda ledamöterna i styrelsen att handlägga och avgöra dessa frågor.

Då LKAB i framtiden skall drivas efter affärsmässiga principer bör den

nya företagsledningen i fråga om bolagets förvaltning och inre organisation få en så stor handlingsfrihet som möjligt inom ramen för företagets ändamål. Det bör därför enligt min mening i första hand ankomma på statens ledamöter i den nuvarande styrelsen och den blivande verkställande direktören att pröva de spörsmål, som rests i organisationskommitténs betänkande, vilket i detta syfte kommer att överlämnas till nämnda ledamöter. Jag avser därför icke att här närmare ingå på desamma utan inskränker mig till att allenast framföra vissa synpunkter rörande ett par av dem som är av mera allmänpolitisk karaktär.

Enligt den föreslagna överenskommelsen med TGO skall det nya försäljningsbolaget ha sitt säte i Stockholm. Detta har ansetts motiverat, förutom med hänsyn till det förhållandet att TGO ingår som hälften-delägare i bolaget, av samma skäl som hittills bestämt förläggningen av koncernens försäljningsorganisation till Stockholm. Härigenom underlättas såväl förbindelsen med köparna som de handelspolitiska kontakterna med den centrala förvaltningen. Även det sistnämnda är av stort värde i fråga om en exportvara av den strategiska betydelse, som malmen utgör. Det fortsatta försäljningssamarbetet och samarbetet i fråga om malmskeppningar kommer att nödvändiggöra en intim och troligen daglig kontakt mellan LKAB:s huvudkontor, å ena, samt det nya försäljningsbolaget och TGO:s skeppningsorganisation, å andra sidan. Det kan icke vara riktigt att försvåra ett dylikt samarbete genom att förlägga LKAB:s huvudkontor å annan ort än Stockholm, där skeppningsorganisationen också är belägen. Med hänsyn till vad sålunda anförts kan de lokaliseringpolitiska skäl, vilka i och för sig skulle kunna anföras för utflyttning av personal från Stockholm, icke anses såsom bärande i detta sammanhang. Jag ansluter mig därför helt till organisationskommitténs slutsatser i denna del.

Beträffande frågan huruvida kommunalt kapital bör beredas tillfälle att ingå i LKAB framgår av organisationskommitténs betänkande att vissa kommuner i Norrbottens län är intresserade för ett förvärv av aktier i LKAB. De kräver emellertid att möjlighet öppnas för dem att lösgöra kapitalet om det skulle behöva användas för rent kommunala ändamål, exempelvis i en lågkonjunktur, då skatteintäkterna kan väntas nedgå. Bortsett från att detta icke är förenligt med aktiekaraktären utan skulle förvandla insatsen till ett slags obligationer är det såsom organisationskommittén framhållit ytterligt svårt att finna en lämplig form för kapitalets lösgörande. En sådan kapitalinsats kan dessutom svårligen förenas med gällande kommunallagstiftning. Vidare torde det förhålla sig så att intresset för ett kapitaltillskott från kommunerna bl. a. motiverats med önskemål om plats i styrelsen för LKAB. Även om jag således på anförda skäl icke anser mig kunna förorda insats i företaget av kommunalt kapital, finner jag emellertid — med hänsyn till den stora betydelse, ekonomiskt och i andra avseenden, som de med malmfälten i Norrbottens län sammanhängande frågorna har för kommunerna och länet — det skäligt att en representant för länet får säte och stämma i LKAB:s styrelse. Jag förordar därför att i företagets nya bolags-

ordning intages bestämmelse av innehåll, att en styrelseledamot och en suppleant skall vara bosatta i Norrbottens län och väl förtrogna med förhållandena därstädes.

I detta sammanhang ifrågasättes om icke det av organisationskommittén föreslagna antalet ledamöter och suppleanter är alltför begränsat med hänsyn till önskemålet att uppnå en allsidig behandling av de frågor, som förekommer i styrelsen. Denna fråga torde ytterligare få prövas av de av staten valda ledamöterna i styrelsen vid uppgörandet av förslag till ny bolagsordning.

Vad beträffar frågan om malmfrakten på malmbanan, som också berörts i organisationskommitténs betänkande, upphör nu gällande fraktavtal mellan LKAB och järnvägsstyrelsen först den 30 september 1957. Det finns därför icke nu anledning att ingå på denna fråga, utan det ankommer på LKAB:s nya ledning att upptaga förhandlingar med järnvägsstyrelsen i syfte att träffa nytt avtal härutinnan för tiden därefter.

Beträffande frågan om en omläggning av LKAB:s räkenskapsår — för närvarande fr. o. m. 1 oktober t. o. m. 30 september — visar organisationskommitténs utredning att en sådan omläggning till att omfatta tiden fr. o. m. 1 april t. o. m. 31 mars ur likviditetssynpunkt skulle vara mycket förmånlig för bolaget. Å andra sidan skulle en dylik omläggning medföra ett skattebortfall för landsting och kommuner å omkring 25 milj. kronor. Med hänsyn härtill kan jag för närvarande icke förorda en sådan omläggning utan anser att tidsperioden för LKAB:s räkenskapsår tills vidare bör förbli oförändrad.

Enligt förslaget till överenskommelse mellan staten och TGO kommer de bundna avskrivningsformer för LKAB, som föreskrives i nuvarande avtal, att upphöra att gälla. I framtiden skall avskrivningar kunna ske enligt affärsrättsliga grunder. Beräkningar, som verkställt av organisationskommittén, utvisar att det omedelbart föreligger möjligheter till betydande engångsavskrivningar på vissa tillgångar, vartill kommer möjlighet till höjda kontinuerliga avskrivningsbelopp.

Med hänsyn till LKAB:s rent skattemässiga betydelse för Norrbottens län skulle otvivelaktigt en sådan engångsavskrivning kunna få kännbara verkningar för malmkommunerna och landstinget i länet. I detta sammanhang vill jag emellertid påpeka att en sådan engångsavskrivning icke innebär en definitiv reduktion av vinsten utan endast ett uppskov med vinstens framtagande. Eventuella farhågor i detta sammanhang torde emellertid få anses vara ogrundade. Med hänsyn till den sammansättning som styrelsen i ett statligt bolag som LKAB kommer att få, förutsätter jag att vid behandlingen av avskrivningsfrågan behörig hänsyn kommer att tagas till kommunernas intressen i skattehänseende.

I fråga om avskrivningspolitiken i fortsättningen torde — såsom också framhållits i den vid organisationskommitténs betänkande fogade reservationen av representanten i kommittén för Norrbottens län — någon saklig

erinran icke kunna resas mot avskrivningar som står i överensstämmelse med gängse praxis inom företagslivet.

Vad beträffar frågan om LKAB:s likviditetsställning efter omorganisationen vill jag erinra om att enligt förslaget till överenskommelse mellan staten och TGO ingen fondering skall äga rum vid 1956 och 1957 års ordinarie bolagsstämmor. Detta innebär att några avsättningar till dispositionsfonder eller medelsreservationer av annat slag icke kommer till stånd inom LKAB för verksamhetsåren 1955/56 och 1956/57. Vidare skall enligt samma överenskommelse den vid 1955 års ordinarie bolagsstämma gjorda avsättningen å 50 milj. kronor till dispositionsfond, varav omkring 30 milj. kronor faller på staten, utdelas med utbetalning den 30 september 1957. Med hänsyn till den nu pågående omfattande investeringsverksamheten inom LKAB kommer den föreslagna överenskommelsen mellan staten och TGO att påverka bolagets likviditetsställning.

Det är uppenbarligen av vikt att ett företag av LKAB:s storlek förfogar över betydande reserver av likvida medel. Då avsättningar till dispositionsfond av i det föregående berörda skäl icke kan påräknas för verksamhetsåren 1955/56 och 1956/57 samt för verksamhetsåret 1954/55 gjord avsättning skall utdelas, är det följaktligen önskvärt att en reservering av medel i andra former kommer till stånd. Med hänsyn härtill anser jag mig böra biträda organisationskommitténs, av förhandlingsdelegationen tillstyrkta förslag att för budgetåren 1955/56 och 1956/57 till budgetutjämningsfonden avsätta belopp motsvarande den utdelning staten erhållit eller, vad gäller budgetåret 1956/57, beräknas erhålla från LKAB. I anslutning till vad kommittén och riksräkenskapsverket föreslagit bör ifrågavarande medel särredovisas på budgetutjämningsfonden och motsvarande belopp av statskontoret överföras till ett särskilt konto i riksbanken. Återföringen av medlen till LKAB, vilken med hänsyn till det enskilda intresset i bolaget torde böra få formen av ett lån, bör i vanlig ordning ske genom anvisande av ett anslag på kapitalbudgeten. Då en dylik återföring icke kan bli aktuell förrän efter omorganisationen den 1 oktober 1957, d. v. s. under budgetåret 1957/58, synes emellertid något investeringsanslag för ändamålet icke böra upptagas för nästa budgetår. Vad beträffar storleken av avsättningarna blir dessa, som redan nämnts, beroende av utdelningsbeloppen. För innevarande budgetår uppgår — efter avsättning till dispositionsfond — staten tillkommande utdelning från LKAB till 81,4 milj. kronor. Avsättningen till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1955/56 bör upptagas till motsvarande belopp.

För nästa budgetår, då såsom tidigare nämnts hela vinsten kommer att utbetalas, synes tills vidare böra räknas med en utdelning som med 30 milj. kronor överstiger utdelningen för innevarande budgetår, d. v. s. (81,4 + 30,0 =) 111,4 milj. kronor. Jag föreslår att avsättningen till budgetutjämningsfonden för nästa budgetår tills vidare beräknas med sistnämnda belopp. Med det definitiva fastställandet av ifrågavarande belopp torde böra anstå tills bokslutet för LKAB:s verksamhet under löpande räkenskapsår

föreligger. Jag torde få återkomma till denna fråga vid anmälan av nästa års statsverksproposition.

Hemställan om riksdagens medgivande till nu berörda avsättningar till budgetutjämningsfonden torde lämpligen böra göras i propositionen angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, vilken jag senare denna dag kommer att anmäla för Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang vill jag slutligen meddela, att jag senare i dag också har för avsikt att föreslå tillkallandet av särskilda sakkunniga med uppdrag att bevaka statens intressen vid det förfarande, som föranledes av statens inlösen av TGO:s stamaktier i LKAB.»

Motionerna

I anledning av förevarande proposition har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym* (I: 589) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 781), i vilka hemställts, att riksdagen dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning för upprättande av en fond till uppbyggnad av Norrbottens läns näringsliv efter de principer motionärerna utvecklat, dels uttalar sig för att det av staten dominerade LKAB lämpligen må förlägga sitt huvudkontor till Norrbottens län;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* m. fl. (I: 590) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 782), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 171 måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt utredning, att förslag kan föreläggas 1957 års riksdag dels i syfte att åstadkomma starkast möjliga spridning till medborgarna — skattebetalarna av aktier motsvarande inlösningssumman till TGO, dels rörande möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i bolaget, dels angående borttagande av den nuvarande dolda subventionen från LKAB till Norrbottens Järnverk och införande av en klar kostnadsredovisning inom resp. företag; 2. uttala dels att huvudkontoret för LKAB fr. o. m. den 1 oktober 1957 bör förläggas till Norrbottens län, dels att nytt fraktavtal mellan statens järnvägar och LKAB skall underställas riksdagens prövning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Norling* (I: 591) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl. (II: 780), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att med avslag på propositionen nr 171 bemyndiga Kungl. Maj:t att organisera det nya LKAB såsom ett statligt aktiebolag med kommunal medverkan i huvudsaklig överensstämmelse med förslag härom av reservanten i organisationskommittén, landstingsdirektören Viklund, samt i yttranden av länsstyrelsen och landstinget i Norrbotten, att inlösa största möjliga del av TGO:s malmbåtsflotta enligt gällande avtal, samt att bemynda

diga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som är erforderliga i samband med det nya bolagets tillkomst, inklusive åtgärder för att ordna malmförsäljning och malmfrakt;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Andersson* (I: 592) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 784), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 171 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att LKAB:s huvudförvaltning må förläggas till lämplig plats inom Norrbottens län eller, därest så icke kan ske, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag senast till 1957 års riksdag, syftande till slopande av eller i vart fall skälig jämkning nedåt av LKAB:s huvudkontorsandel i fråga om den kommunala beskattningen;

dels en inom första kammaren av herr *Nyström* väckt motion (I: 593), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att malmkommuner och lands-ting i Norrbotten medges rätt att teckna aktier i det ombildade LKAB till belopp, som de nu anser möjliga att disponera för detta ändamål eller framdeles kan finna lämpligt placera i bolaget, samt att LKAB:s huvudkontor förläggas till Norrbottens län;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Löfroth m. fl.* väckt motion (II: 783), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t ville uppta förhandlingar med LKAB:s styrelse i syfte att trygga a) att LKAB:s huvudkontor efter den 1 oktober 1957 förläggas till Kiruna, b) att de av bolaget planerade engångsavskrivningarna första verksamhetsåret fördelas på ett flertal år, förslagsvis 3 till 5 år, c) att vid en eventuell framtida omläggning av bokföringsåret ett sådant tillvägagångssätt väljes att kommunernas intresse av kontinuerliga, varje år inflytande skatteinkomster tillgodoses, samt d) att frågan om nytt fraktavtal mellan bolaget och statens järnvägar omedelbart upptages till underhandling, så att det kan föreligga klart till 1957 års riksdag.

I fråga om motiveringen för förestående yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna II: 781, I: 590, II: 780, II: 784, I: 593 och II: 783.

Utskottet

Sedan 1955 års riksdag lämnat Kungl. Maj:t ett i propositionen nr 192 begärt bemyndigande att göra för staten bindande tillsägelse om inlösen av de Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund (TGO) tillhöriga aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) per den 30 september 1957, har sådan tillsägelse skett den 22 september 1955. I anslutning härtill har en förhandlingsdelegation tillsatts med uppdrag att förhandla med TGO rörande villkoren för ett fortsatt samarbete i fråga om förvaltningen av de norrländska malmfälten. Vidare har en organisationskommitté tillkallats med uppdrag att planlägga och förbereda de åtgärder som blir erforderliga

vid statens inlösen av TGO:s aktieinnehav i LKAB. Förhandlingsdelegationen har överlämnat förslag till överenskommelse om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i LKAB och hemställt att överenskommelsen, som godkänts av TGO:s styrelse, måtte godkännas jämväl för statens del; nämnda överenskommelse innefattar tre avtal ävensom en skriftväxling beträffande vissa frågor. Organisationskommittén har avlämnat en skrivelse angående dispositionen av vissa vinstmedel i LKAB samt ett betänkande angående omorganisation av LKAB. I förevarande proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med TGO träffa överenskommelse i enlighet med framlagda förslag till avtal.

Vad först angår det förslag till avtal mellan staten och TGO, som avser TGO:s delägarskap i LKAB (bilaga 1 till statsrådsprotokollet), innebär det samma i huvudsak att TGO kvarstår i LKAB med ett belopp av 100 milj. kronor, motsvarande omkring en niondel av TGO:s nuvarande intresse i LKAB, att såsom en följd härav TGO:s framtida andel i LKAB:s aktiekapital och vinst blir drygt fyra procent, att både staten och TGO skall kunna påkalla inlösen av TGO:s andel, dock icke före år 1977, samt att en av styrelseledamöterna i LKAB skall tillsättas av TGO. Till följd av avtalet minskas det belopp, som staten har att erlægga till TGO för dess nuvarande andel i LKAB, med 100 milj. kronor. Återstoden skall staten erlægga till TGO i fem lika stora årliga poster med början år 1957. Departementschefen har med hänsyn till det tidigare samarbetet med TGO samt de påtagliga praktiska fördelarna av ett fortsatt samarbete mellan landets två största malmexportföretag funnit förhandlingsdelegationens förslag — som biträtts av remissinstanserna — fullt godtagbart.

För egen del har utskottet kommit till den uppfattningen, att det uppnådda förhandlingsresultatet är väl förenligt med det uttalade syftet att finna en anordning, varigenom olägenheterna med nu gällande malmavtal undanröjes och de av staten framförda önskemålen tillgodoses under skäligt hänsynstagande till båda parternas berättigade intressen. Utskottet har därför funnit sig kunna tillstyrka huvudgrunderna i det nu avsedda huvudavtalet och ansluter sig till vad departementschefen i detta sammanhang anfört. Av detta ställningstagande följer att utskottet avstyrker det i motionerna I: 591 och II: 780 framställda yrkandet om avslag på propositionen.

Enligt förslaget till avtal mellan staten och TGO har vid bestämmandet av TGO:s vinstandel förutsatts bl. a., att leveranser från LKAB och Freja till Norrbottens järnverk intill en årlig kvantitet av högst 500 000 ton skall beräknas ha skett på de villkor som innehålles i de vid tiden för avtalets ingående gällande avtalen rörande sådana leveranser från LKAB, samt överskjutande kvantiteter till gängse marknadspris. I anslutning härtill anför departementschefen att en ökning av den årliga kvantitet malm, som enligt nu gällande avtal må försäljas till Norrbottens järnverk under gängse marknadspris, högst 500 000 ton, inte skall ha till följd att TGO:s vinstandel minskas. I motionerna I: 590 och II: 782 beröres bl. a. nämnda för-

hållande att leveranser av järnmalm från LKAB till Norrbottens järnverk intill en viss årlig kvantitet sker till självkostnadspris och i anslutning härtill yrkas, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående borttagande av den nuvarande »dolda subventionen» från LKAB till Norrbottens järnverk och införande av en klar kostnadsredovisning inom resp. företag.

Utskottet finner för sin del ej tillräckliga skäl att i detta sammanhang ingå på frågan om villkoren för leveranser av malm från LKAB till Norrbottens järnverk och anser sig fördenskull ej böra tillstyrka ifrågavarande motionsyrkande.

Enligt förslaget till avtal om försäljningssamarbete (bil. 2 till statsrådsprotokollet) skall LKAB och TGO samverka i ett särskilt försäljningsbolag, i vilket de skall ingå som likaberättigade hälftendelägare. I likhet med departementschefen har utskottet inte funnit anledning till erinran mot utformningen av ifrågavarande avtal.

Beträffande avtal om samarbete i fråga om malmskeppningen (bil. 3 till statsrådsprotokollet) har departementschefen med hänsyn till nuvarande förhållanden på sjöfartens område lämnat utan erinran förhandlingsdelegationens förslag att låta LKAB träffa ett befriktningsavtal med TGO, genom vilket utskeppningen av LKAB:s malm utan övergångssvårigheter kan tryggas. Utskottet får för sin del tillstyrka vad sålunda förordats och avstyrker fördenskull det i motionerna I: 591 och II: 780 gjorda yrkandet att riksdagen måtte besluta att inlösa största möjliga del av TGO:s malmbåtsflotta enligt gällande avtal.

De frågor som avses skola regleras genom särskild skriftväxling (bil. 4 till statsrådsprotokollet) föranleder intet särskilt uttalande från utskottets sida.

Enligt departementschefen bör den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen inte utgöra hinder för Kungl. Maj:t att med TGO överenskomma om de mindre jämkningar i avtalen, som i framtiden kan befinnas påkallade. Utskottet anser sig kunna ansluta sig härtill och förutsätter härvid, att ifrågavarande jämkningar inte avser förhållanden av mera betydelsefull natur.

På av departementschefen anförda skäl har utskottet inte något att erinra mot att Kungl. Maj:t bemyndigas uppdraga åt de av staten valda ledamöterna i LKAB:s nuvarande styrelse att träffa avtal om anställning, om inköp eller förhyrning av lokaler samt om övriga förhållanden som må föranledas av statens övertagande av bolagets ledning — en anordning som syns utskottet nödvändig och ändamålsenlig.

Vad därefter angår de spörsmål som rests i organisationskommitténs betänkande har departementschefen ansett, att det i första hand bör ankomma på statens ledamöter i den nuvarande styrelsen och den blivande verkställande direktören att pröva dessa. I nu förevarande sammanhang har departementschefen inskränkt sig till att framföra vissa synpunkter rörande ett par av dem. Innan utskottet ingår härpå får utskottet uttala sig be-

träffande vissa i motionsväg framförda spörsmål, som inte särskilt berörts i propositionen.

I motionerna I: 589 och II: 781 framföres vissa allmänna synpunkter på statens ansvar som »storföretagare» i det framtida LKAB; i anslutning här-till hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för upprättande av en fond till uppbyggnad av Norrbottens läns näringsliv efter de principer motionärerna utvecklat. Enligt dessa skulle fonden bildas genom avsättning av ett visst belopp per ton bortforslad malm, och i motionerna lämnas en summarisk redogörelse för den tilltänkta fon-dens ändamål, storlek, ledning etc. Utskottet får erinra om att Kungl. Maj:t den 18 maj 1956 bemyndigat chefen för finansdepartementet att till-kalla utredningsmän för frågan om avsättning av viss del av statens vinst å malmbrytningen till en fond för statligt stöd till utvecklings- och forsk-ningsarbete inom näringslivet, varvid förhållandena i norra Sverige kom-mer att skänkas särskilt beaktande. Då det sålunda torde kunna förväntas att huvudsyftet med ifrågavarande motionsyrkande kommer att bli före-mål för prövning även utan att riksdagen gör någon hemställan i ämnet, får utskottet föreslå att motionerna, såvitt nu är i fråga, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 590 och II: 782 framhålles att den till staten koncentre-rade äganderätten till det nya LKAB kan ifrågasättas och framföres vissa synpunkter på denna fråga. Motionärerna anser att krav borde kunna framställas från skattebetalarnas sida på att utfå den mot inlösningssum-man till TGO svarande insatsen i form av aktier i LKAB. Man kan enligt motionärerna vidare tänka sig att en viss del av aktierna i LKAB direkt för-säljes till svenska folket, varigenom statens kostnader för inlösen i mot-svarande mån skulle minskas. I motionerna hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att åstadkomma starkast möjliga spridning till medborgarna av aktier motsvarande inlösningssum-man till TGO.

Utskottet har vid denna frågas övervägande funnit vad i motionerna an-förts inte innefatta tillräckliga skäl för ett tillmötesgående av ifrågavarande förslag. Utskottet finner sig därför inte kunna tillstyrka detsamma.

Vad härefter angår de av departementschefen berörda särskilda frågorna får utskottet anföra följande.

Beträffande frågan om huvudkontorets lokalisering har departementsche-fen framhållit, att enligt den föreslagna överenskommelsen med TGO det nya försäljningsbolaget skall ha sitt säte i Stockholm och att med hänsyn till den intima kontakten mellan LKAB:s huvudkontor å ena samt försälj-ningsbolaget och skeppningsorganisationen å andra sidan även huvudkon-toret bör förläggas till Stockholm, på sätt organisationskommitténs majo-ritet förordat. I motionerna I: 589 och II: 781, I: 590 och II: 782, I: 592 och II: 784, I: 593 och II: 783 påyrkas åtgärder i syfte att LKAB:s huvudkontor skall förläggas till Norrbottens län resp. till Kiruna.

Utskottet har tagit ingående kännedom om de skäl som kan åberopas till

förmån för den ena eller den andra ståndpunkten i fråga om förläggningen av LKAB:s huvudkontor.

I de nämnda motionerna har anförts åtskilliga synpunkter som kan anses tala till förmån för en förläggning av LKAB:s huvudkontor till Norrbotten. Utskottet har likväl ej kunnat bortse från de betydande olägenheter i förvaltningsekonomiskt och företagsmässigt hänseende, som — med hänsyn jämväl till samarbetet med TGO — otvivelaktigt skulle bli förenade med en förläggning av huvudkontoret till annan ort än den där försäljningsbolaget är beläget; om det sistnämndas lokalisering till Stockholm råder inga delade meningar. Det må ock framhållas, att en förläggning av huvudkontoret till Norrbotten under alla förhållanden skulle nödvändiggöra ett lokal-kontor i Stockholm, varigenom en viss dubbelorganisation skulle uppkomma. Även om rent lokaliseringspolitiska synpunkter kan anses tala till förmån för en förläggning av huvudkontoret till Norrbotten har utskottet därför i nuvarande läge funnit övervägande skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt och får fördenskull avstyrka de ifrågavarande motionerna, såvitt nu är i fråga.

I anledning av detta ståndpunktstagande har utskottet att uttala sig om det i motionerna I: 592 och II: 784 alternativt framställda yrkandet om åstadkommande av en utredning syftande till slopande av eller i vart fall skälig jämkning nedåt av LKAB:s huvudkontorsandel i fråga om den kommunala beskattningen. För närvarande är enligt tillämpad praxis 10 procent av LKAB:s till kommunal beskattning skattepliktiga inkomst beskattningsbar på den plats där huvudkontoret är beläget, d. v. s. i Stockholm, detta med hänsyn även till försäljningsverksamheten. Motionärerna anser att företaget ej bör till så stor del vara skattepliktigt i Stockholm och att huvudkontorsandelen i fortsättningen bör fastställas till 5 procent. I anledning härav vill utskottet framhålla, att frågan om huvudkontorsandelen kommer i ett nytt läge vid inrättande av ett särskilt försäljningsbolag i Stockholm; dettas vinst blir givetvis helt beskattningsbar där. Utan att närmare ingå på skattepörsmål får utskottet omnämna, att man enligt vad utskottet inhämtat torde kunna räkna med att inom ramen för nuvarande skattelagstiftning möjlighet skall föreligga att bestämma huvudkontorsandelen för det nya LKAB till allenast 5 procent. Då syftet med ifrågavarande motionsyrkande sålunda till väsentlig del torde kunna bli tillgodosett, bör detsamma ej föranleda någon åtgärd.

Beträffande frågan huruvida kommunalt kapital bör beredas tillfälle att ingå i LKAB har departementschefen, i likhet med organisationskommitténs majoritet, på anförda skäl inte ansett sig kunna förorda insats i företaget av dylikt kapital. För tillgodoseende av önskemålet om kommunalt inflytande har departementschefen emellertid förordat, att en styrelseledamot och en suppleant skall vara bosatta i Norrbottens län. I motionen I: 593 yrkas, att malmkommuner och landsting i Norrbotten medgives rätt att teckna aktier i det ombildade LKAB till belopp som de nu anser möjliga

att disponera för detta ändamål eller framdeles kan finna lämpligt placera i bolaget. I motionerna I: 590 och II: 782 påyrkas utredning rörande möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i bolaget; av motiveringen till detta yrkande framgår, att motionärerna inte anser den förordade kommunala representationen i LKAB:s styrelse tillfyllest.

Utskottet har vid bedömandet av frågan om kommunernas rätt att teckna aktier i LKAB visserligen funnit vissa skäl kunna åberopas till förmån härför. Utskottet har emellertid inte kunnat undgå att fästa avgörande vikt vid den av departementschefen åberopade omständigheten att en kapitalinsats av ifrågavarande slag svårigen kan förenas med gällande kommunallagstiftning. Utskottet är för sin del inte berett att medverka till en åtgärd av ifrågavarande slag, vars konsekvenser inte kan bedömas. Med hänsyn härtill och då ifrågavarande spörsmål inte synes böra upptagas annat än i ett vidare sammanhang än det nu förevarande, kan utskottet inte tillstyrka yrkandet i motionen I: 593, såvitt nu är i fråga.

Utskottet anser i nuvarande läge ej heller tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka den i motionerna I: 590 och II: 782 påyrkade åtgärden, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i bolaget.

Beträffande frågan om malmfrakten på malmbanan har departementschefen framhållit, att nu gällande fraktavtal mellan LKAB och järnvägsstyrelsen upphör först den 30 september 1957, varför det inte nu finns anledning att ingå på denna fråga. Enligt departementschefen bör det ankomma på LKAB:s nya ledning att uppta förhandlingar med järnvägsstyrelsen i syfte att träffa nytt avtal. I motionerna I: 590 och II: 782 yrkas att nytt fraktavtal mellan statens järnvägar och LKAB skall underställas riksdagens prövning, och i motionen II: 783 yrkas att frågan om nytt fraktavtal omedelbart upptages till underhandling, så att det kan föreligga klart till 1957 års riksdag.

Då av departementschefens anförande framgår att förhandlingar avses skola upptagas i syfte att träffa nytt fraktavtal för tiden efter den 30 september 1957 och då det torde kunna förutsättas att olika på frågan inverkan omständigheter härvid blir vederbörligen beaktade, finner utskottet inte anledning tillstyrka de ifrågavarande motionerna. Det må för övrigt i detta sammanhang framhållas, att riksdagens medverkan inte plägat erfordras för avslutande av fraktavtal med statens järnvägar.

LKAB:s räkenskapsår omfattar f. n. tiden 1 oktober—30 september. Enligt organisationskommitténs utredning skulle en omläggning till tiden 1 april—31 mars vara ur likviditetssynpunkt mycket förmånlig för bolaget. Med hänsyn till att en dylik omläggning å andra sidan skulle medföra ett betydande skattebortfall för landsting och kommuner har departementschefen inte f. n. kunnat förorda en omläggning utan ansett att tidsperioden för räkenskapsåret tills vidare bör förbli oförändrad. Utskottet vill för sin del instämma häri och får tillika, i anslutning till vad i motionen II: 783 an-

föres, understryka angelägenheten av att, därest det eventuellt framdeles skulle anses påkallat att överväga en omläggning av räkenskapsåret, detta sker under sådana former att skälig hänsyn toges till kommunernas berättigade anspråk på skattemedel. I den mån nämnda motion i nu ifrågakörande del inte kan anses tillgodosedd genom detta uttalande bör den inte föranleda någon åtgärd.

Enligt förslaget till överenskommelse mellan staten och TGO skall de bundna avskrivningsformer för LKAB, som föreskrives i nuvarande avtal, upphöra att gälla, och i framtiden skall avskrivningar kunna ske enligt affärsrättsliga grunder. Gjorda beräkningar utvisar att det omedelbart föreligger möjligheter till betydande engångsavskrivningar. Departementschefen har, med hänsyn till att en engångsavskrivning kan få kännbara verkningar i skattehänseende för malmkommunerna och landstinget, förklarat sig förutsätta att vid behandlingen av avskrivningsfrågan behörig hänsyn kommer att tagas till kommunernas intressen i skattehänseende. I motionen II: 783 hemställs om åtgärd i syfte att de planerade engångsavskrivningarna första verksamhetsåret fördelas på ett flertal år, förslagsvis 3—5 år. Utskottet vill för sin del understryka departementschefens uttalande om att behörig hänsyn bör tagas till kommunernas intressen i denna fråga, något som framstår som särskilt motiverat med hänsyn till den omläggning av avskrivningsförfarandet som i detta fall avses skola ske. I anslutning härtill vill utskottet förordna att avskrivningarna under övergångstiden fördelas över en ej alltför kort tidsperiod, förslagsvis minst 3 år. I fråga om avskrivningspolitiken i fortsättningen torde, såsom departementschefen framhållit, denna böra utformas i överensstämmelse med gängse praxis inom företagslivet. Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här anfört.

Beträffande slutligen av departementschefen för budgetåren 1955/56 och 1956/57 förordad avsättning till budgetutjämningsfonden av belopp motsvarande den utdelning staten erhållit eller beräknas erhålla från LKAB, har hemställan gjorts i prop. nr 175 angående komplettering av riksstatsförslaget för nästa budgetår. Utskottet återkommer till denna fråga i sitt utlåtande över sistnämnda proposition.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 591 och II: 780 icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 590 och II: 782, i vad de avser villkoren för leveranser av malm från LKAB till Norrbottens järnverk, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 589 och II: 781, i vad de avser utredningen om upprättande av en fond till uppbyggnad av Norrbottens läns näringsliv, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 590 och II: 782, i vad de avser utredning i syfte att åstadkomma spridning till medborgarna av

aktier i LKAB, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;
V. att motionerna I: 589 och II: 781, I: 590 och II: 782, I: 592 och II: 784, I: 593 samt II: 783, i vad de avser förläggning till Norrbottens län resp. Kiruna av LKAB:s huvudkontor, icke må av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 592 och II: 784, i vad de avser utredning om slopande eller jämkning av LKAB:s huvudkontorsandel, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionen I: 593, i vad den avser rätt för kommuner och landsting att teckna aktier i LKAB, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 590 och II: 782, i vad de avser utredning rörande möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i LKAB, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: 590 och II: 782 samt motionen II: 783, i vad de avser upprättande av nytt fraktavtal mellan statens järnvägar och LKAB, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

X. att motionen II: 783, i vad den avser räkenskapsårets omfattning och i den mån den icke kan anses tillgodosedd genom vad utskottet anfört, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 783, i vad den avser fördelning av engångsavskrivningarna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XII. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i de delar som icke behandlats i det föregående,

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med TGO träffa överenskommelse i enlighet med vid statsrådsprotokollet över finansärenden för den 13 april 1956 fogade förslag till avtal;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att uppdraga åt de av staten valda ledamöterna i LKAB:s nuvarande styrelse att träffa avtal om anställning, om inköp eller förhyrning av lokaler samt om övriga förhållanden, som må föranledas av statens övertagande av bolagets ledning.

Stockholm den 24 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Leander, Gillström, Näsström, Boman, Pålsson, Sundelin, Einar Persson, Thun, Holmqvist, Rikard Svensson, Svärd, Bengtson och Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Bergström, Åkerström, Rubbestad, Petterson i Degerfors, Andersson i Mölndal, Staxäng, Jansson i Kalix, Gustafsson i Skellefteå, Löfroth, Gustafsson i Stockholm, fröken Ager, herrar Nelander och Hansson i Önnarp.

Reservationer

1) av herrar *Boman, Sundelin, Svärd, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »För egen del» och slutar med »på propositionen», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har funnit sig kunna tillstyrka huvudgrunderna i det nu avsedda huvudavtalet och ansluter sig till vad departementschefen i detta sammanhang anført. Av detta ställningstagande följer att utskottet avstyrker det i motionerna I: 591 och II: 780 framställda yrkandet om avslag på propositionen.»

2) beträffande motionerna I: 590 och II: 782, i vad de avser villkoren för leveranser av malm från LKAB till Norrbottens järnverk,

a) av herrar *Boman, Sundelin, Jacobsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 15, som börjar med »Utskottet finner» och slutar med »ifrågavarande motionsyrkande», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner skäl uttala önskvärdheten om en klar redovisning för statliga företag i allmänhet utan att fördenskull företagets berättigade intressen kommer i fara. Frågan bör sålunda ses i ett större sammanhang. Utskottet förutsätter att utredningen om de statliga företagsformerna också beaktar detta spörsmål och anser sig därför inte i nu förevarande sammanhang kunna tillstyrka en särskild utredning.»

b) av herrar *Svärd, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 15, som börjar med »Utskottet finner» och slutar med »ifrågavarande motionsyrkande», bort ha följande lydelse:

»Då såsom motionärerna anført det nuvarande leveransavtalet mellan LKAB och Norrbottens järnverk innebär en icke oväsentlig subvention till järnverket och vidare är ägnat att minska skatteunderlaget för malmkommunerna, tillstyrker utskottet det i motionerna framställda yrkandet om en utredning i ämnet.»

dels ock utskottets hemställan under II. bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 590 och II: 782, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1957 års riksdag angående borttagande av den nuvarande subventionen från LKAB till Norrbottens järnverk och införande av en klar kostnadsredovisning inom resp. företag;»

3) beträffande motionerna I: 590 och II: 782, i vad de avser utredning i syfte att åstadkomma spridning till medborgarna av aktier i LKAB,

a) av herrar *Boman, Sundelin, Jacobsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 16, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »tillstyrka detsamma», bort ha följande lydelse:

»Frågan om eventuell placering av aktier i LKAB på enskilda händer bör enligt utskottets mening prövas i ett större sammanhang, då även andra statliga bolag kan beröras härav. En speciell utredning rörande malmbolagets aktier synes därför ej vara erforderlig.»

b) av herrar *Svärd, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 16, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »tillstyrka detsamma», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är den i motionerna framförda tanken på en spridning till svenska folket av aktierna i LKAB förtjänt av att närmare undersökas. Utskottet får därför tillstyrka att en utredning i ämnet kommer till stånd i enlighet med motionsyrkandet.»

dels ock utskottets hemställan under IV. bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 590 och II: 782, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1957 års riksdag i syfte att åstadkomma starkast möjliga spridning till medborgarna av aktier i LKAB motsvarande inlösningssumman till TGO;»

4) beträffande frågan om huvudkontorets förläggning

a) av herrar *Thun, Ward, Åkerström, Rubbestad* och *Jansson* i Kalix, vilka ansett att till det stycke i utskottets yttrande på s. 17, som börjar med »I de» och slutar med »i fråga», bort fogas en mening av följande lydelse:

»Skulle emellertid erfarenheten visa att en förflyttning av huvudkontoret till Norrbotten kan verkställas utan nackdelar för bolaget, bör frågan här om upptagas till förnyad prövning.»

b) av herrar *Boman, Sundelin, Svärd, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 17, som börjar med »I de» och slutar med »i fråga», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening har i de nämnda motionerna anförts vägande skäl för att LKAB:s huvudkontor förläggas till Norrbotten. Såvitt utskottet kan finna skulle en åtgärd av denna innebörd vara företagsekonomiskt motiverad och dessutom ligga fullt i linje med de strävanden till lokalisering av företag utom huvudstaden, som numera i olika sammanhang gör sig gällande. Utan att i detta sammanhang vilja direkt förorda någon viss ort i Norrbotten vill utskottet erinra om att den väsentligaste delen av brytningarna äger rum inom Kiruna. Utskottet föreslår i anslutning till de föreliggande motionerna, att riksdagen uttalar sig för att LKAB:s huvudkontor skall förläggas till Norrbotten.»

dels ock utskottets hemställan under V. bort ha följande lydelse:

»V. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 589 och II: 781, I: 590 och II: 782, I: 592 och II: 784, I: 593 samt II: 783, uttala sig för att LKAB:s huvudkontor skall förläggas till Norrbotten;»

5) beträffande motionerna I: 590 och II: 782, såvitt de avser utredning om möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i LKAB, av herrar *Boman, Sundelin, Svärd, Jacobsson, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 18, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »i bolaget», bort ha följande lydelse:

»Vad däremot angår den i motionerna I: 590 och II: 782 berörda frågan om möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i bolaget vill utskottet framhålla, att utskottet anser skäl tala för att detta spörsmål underkastas ytterligare överväganden. Det är nämligen enligt utskottets mening påkallat att flera utvägar i detta hänseende prövas än den som innebär kommunal representation i bolagsstyrelsen. Utskottet får därför tillstyrka den i de nämnda motionerna begärda utredningen i ifrågavarande avseende.»

dels ock utskottets hemställan under VIII. bort ha följande lydelse:

»VIII. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 590 och II: 782, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till 1957 års riksdag rörande möjligheterna att bereda malmkommunerna ökat inflytande i LKAB;»

6) beträffande motionerna I: 590 och II: 782 samt motionen II: 783, i vad de avser upprättande av nytt fraktavtal mellan statens järnvägar och LKAB,

a) av herrar *Boman, Sundelin, Jacobsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Löf-roth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 18, som börjar med »Då av» och slutar med »statens järnvägar», bort ha följande lydelse:

»Beträffande frågan om fraktavtalet förutsätter utskottet, att i enlighet med departementschefens uttalande förhandlingar upptages mellan det nya bolaget och statens järnvägar samt att normala transportekonomiska hänsyn härvid blir beaktade. Resultatet av förhandlingarna bör redovisas för riksdagen. Utskottet finner sig däremot inte böra tillstyrka det i motionerna gjorda yrkandet att det nya avtalet skall underställas riksdagens prövning.»

b) av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 18, som börjar med »Då av» och slutar med »statens järnvägar», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill framhålla att frågan om utformningen av fraktavtalet innefattar moment av största betydelse för malmkommunerna och för Norrbottens län. Det är därför av vikt att vid avtalets utformning nödig hänsyn tagas till de berörda kommunernas intressen. Vidare bör hänsyn tagas till de trafikekonomiska förhållandena. Med beaktande av frågans betydelse synes det även lämpligt att riksdagen får tillfälle att medverka vid det nya avtalets tillkomst. Utskottet får därför tillstyrka de i ämnet väckta motionerna såvitt nu är i fråga.»

dels ock utskottets hemställan under IX. bort ha följande lydelse:

»IX. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 590 och II: 782 samt motionen II: 783, såvitt nu är i fråga, uttala sig för att frågan om nytt fraktavtal mellan statens järnvägar och LKAB skall underställas riksdagens prövning;»